

C:\Users\Plazma\Desktop\Knhy pdf\Nová složka
(2)\Tenn_William-Objeveni_Morniel_Mathaway.pdb

PDB Name: Tenn W.-Objeveni Morniel Matha
Creator ID: REAd
PDB Type: TEXT
Version: 0
Unique ID Seed: 0
Creation Date: 16.11.2008
Modification Date: 16.11.2008
Last Backup Date: 1.1.1970
Modification Number: 0

WILLIAM TENN

OBJEVENÍ MORNIELA MATHAWAYE
(The Discovery of Morniel Mathaway)

Všechny udivilo, jak se Morniel Mathaway změnil od té doby, co v něm svět objevil umělce - všechny, kromě mne. Pamatuji si ho ještě z Greenwich-Village - umělce samouka bez talentu; každou druhou větu začínal slůvkem já a každou třetí končil zájmenem mne nebo mi. Přímou z něj číselná nestydatá a současně zbabělá samolibost, která je vlastní lidem, jež v hloubi duše pochybují o svých schopnostech. Půlhodinový rozhovor s ním úplně stačil, aby vám hlava hučela jeho samochválou.

Skvěle jsem chápal, odkud se to všechno vzalo - to tiché, pokorné přiznání své vlastní neschopnosti i jeho neočekávaný závratný úspěch. Co si budeme povídat - u mne ho objevili, jestli je možné nazvat to objevením. Nevím, jak by se to dalo nazvat, když pomyslím na maximální nepravděpodobnost (nevím, proč říkám nepravděpodobnost a ne rovnou nemožnost) celé té věci. Jen jedno je mi jasné: jakýkoliv pokus najít něco jako logiku v té záležitosti ve mně vyvolává akutní koliky a bolení hlavy.

Ten den jsme se znovu bavili o tom, jak bude v Mornielovi objeven umělec. Seděl jsem zrovna v jeho malém, nevytopeném ateliéru na Bleeker Street, opatrně balancoval na jediné dřevěné židli, protože jsem byl příliš zkušený, než abych si sedl do jeho křesla.

Právě pomocí tohoto křesla Morniel zaplatil ateliér. Byl to příšerný kus nábytku - vpředu bylo příliš vysoké a uvnitř zase příliš nízké. Když jste se na ně posadili, obsah vašich kapes - mince, klíče, peněženka - vše začalo klouzat ven a padat skrz rezavé pružiny na podlahu.

Jakmile do ateliéru vešel nějaký nováček, vyvinul Morniel veškerý tlak, aby ho usadil právě do tohoto křesla. A zatímco se ubožák všelijak vrtěl, aby se co nejpohodlněji umístil mezi vyhrézlé pružiny, oči majitele ateliéru se rozzářily a zachvátila ho nelíčená radost. Protože čím energičtěji se návštěvník vrtěl, tím víc věcí opustilo jeho kapsy. Když návštěva skončila, Morniel odtlačil křeslo a začal počítat zisk, stejně jako obchodník večer kontroluje hotovost v kase. Dřevěná židle se vyznačovala svou vratkostí a tak člověk, který na ní seděl, musel být stále ve střehu. Morniel neohrožovalo nic - vždycky sedával na posteli.

"Nemůžu se dočkat," říkal právě, "až moje dílo uvidí nějaký obchodník s obrazy nebo kritik, který má v hlavě aspoň unci mozku. Pak přijde můj čas. Jsem až příliš talentovaný, Dave. Někdy z toho mám skoro až strach, jak jsem talentovaný. Příliš mnoho talentu na jednoho člověka."

"Hm," začal jsem. "Často se přece stává..."

"Nechci tím samozřejmě říct, že je to příliš talentu na mne," pokračoval, jako bych vůbec nic neřekl. "Díky bohu, jsem dostatečně velký umělec, mám velkou duši. Ale kteréhokoliv jiného člověka menšího formátu by takové všestranné chápání věcí, takové proniknutí do samého, tak bych řekl, Gestalt, úplně zlomilo. Jeho rozum by byl takovým břemenem prostě rozdrčen. Ale ne můj, Dave, ne můj."

"To rád slyším," řekl jsem. "Ale jestliže ty..."

"Víš, o čem jsem přemýšlel dnes ráno?"

"Ne. Abych se přiznal..."

"Přemýšlel jsem o Picassovi, Dave. O Picassovi a Rouaultovi. Šel jsem se projít na náměstí, poohlédnout se po něčem na trhu k snídani - přece znáš metodu starého Morniel: hbité ruce a žádní svědci - a při tom jsem přemýšlel o postavení současného výtvarného umění. Často o něm přemýšlím, Dave. Zneklidňuje mne."

"No právě," řekl jsem. "Když dovolíš, mně se zdá, že..."

"Dal jsem se po Bleeker Street, pak jsem zamířil na Washington Square Park a po cestě jsem přemýšlel. Kdo vlastně dělá v současnosti něco význačného ve výtvarném umění, kdo vlastně je skutečným velikánem? Abys rozuměl, napadly mě jen tři jména: Picasso, Rouault a já. Víc nic originálního, nic Jakového, co by stálo za řeč. Pouze tři při tom obrovském množství lidí, kteří se ve všech koutech světa zabývají výtvarným uměním. Tři jména! Působí to na člověka až depresivně!"

"No právě, bohužel," souhlasil jsem. "Ale..."

"A pak mě napadla otázka: Proč je tomu tak? Je to tím, že absolutní génius se objevuje jen zřídka a pro každé období je

statisticky ohraničen jejich počet, nebo to má jinou příčinu, v něčem charakteristickém pro naši dobu? A proč se vlastně objevení mého talentu tak opožděje? Lámal jsem si nad tím hlavu, Dave. Zabýval jsem se tím ve vši skromnosti velmi důkladně, protože se jedná o závažný problém. A poslechni si, k čemu jsem dospěl."

V tomto momentu jsem to vzdal. Opřel jsem se o opěradlo židle - aniž jsem, samozřejmě, polevil v ostražitosti - a nechal jsem Mornielu, aby mi vysvětlil svou teorii. Teorii, kterou jsem minimálně dvacetkrát slyšel od dvaceti jiných umělců. Jediné, v čem se všichni autoři různili, byla otázka, koho je třeba považovat za největšího žijícího umělce současnosti, za zosobnění nejvyšších estetických principů. Morniel (čemuž jsem se ani nedivil) měl pocit, že je to on.

Přijel do New Yorku z Pittsburgu (ve státě Pennsylvania); urostlý, neohrabaný mladík, který se nerad holil a domníval se, že by mohl malovat obrazy. V té době byl Morniel nadšen Gauguinem a snažil se ho napodobovat. Občas propadal potřebě řečnit o mystické prostotě lidového umění. Jeho přízvuk zněl jako napodobenina Brooklynského filmářského slangu, ve skutečnosti však byl nefalšovaně Pittsburský.

Sotva absolvoval několik lekcí v Lize milovníků umění a sotva mu narostl rozčuchaný světlý plnovous, dal Gauguinovi sbohem. Krátce poté vypracoval novou techniku malby, kterou sám nazval > skvrna na skvrně <

Morniel byl zcela bez talentu - o tom není možno pochybovat. Když to tvrdím, neprezentuju tím jen své mínění - přece jsem se dělil o pokoj se dvěma malíři-modernisty a celý rok jsem byl ženatý s umělkyní - ale i mínění odborníků, kteří si bez jakéhokoli zaujetí a předsudků prohlédli Mornielova díla.

Jeden z těchto lidí, kritik a význačný znalec současného výtvarného umění, si několik minut s povislou čelistí prohlížel Mornielovo dílo (autor mi ho věnoval darem a přes mé protesty ho vlastnoručně pověsil nad krb) a pak řekl:

"Problém není v tom, že prostě nemá co říct formou obrazu. On si před sebe ani nestaví nic takového, co by bylo možno nazvat malířským zadáním. Bílé na bílém, skvrny na skvrnách, antiobjektivismus, neoabstrakcionalismus - říkejte si tomu jak chcete, ale tady není nic. Pouze jeden z těch narvaných, vztekklých diletantů, kterých je Village plná."

Ptáte se, proč jsem se za těchto podmínek přátelil s Mornielem?

V první řadě byl po ruce a pak - měl jakýsi svérázný kolorit. Když jsem trávil noc ve snaze vyždímat ze svého nitra verše a ony se žádným způsobem vyždímat nedaly, věděl jsem, že stačí, abych k němu zašel a mohl jsem se oddat rozhovoru, který nemá žádný vztah k literatuře.

Bylo tu samozřejmě i jedno mínus, které jsem nepouštěl ze zřetele: to, co se mezi námi odvíjelo, nebyl ani tak rozhovor, jako spíš monolog, do kterého jsem se pouze čas od času pokoušel zasáhnout krátkými replikami. Víte, rozdíl mezi námi byl v tom, že mě tiskli - i když pouze v ubohých literárních časopisech s mizernou sazbou, kde honorářem bylo roční předplatné. Morniel nevystavoval nikdy - ani jedinkrát.

Byla tu ještě jedna příčina, kvůli které jsem s ním udržoval přátelské vztahy. Jedním druhem talentu totiž Morniel skutečně oplýval. Pokud se týče prostředků k životu, nejsem na tom nijak slavně. O lepším papíru nebo drahých knihách můžu maximálně snít, protože jsou pro mne naprosto nedostupné. Ale když po něčem opravdu toužím, například po novém sborníku básní Wallace Stevense, zajdu za Mornielem a řeknu mu to. Pak se spolu vydáme do knihkupectví, ale dovnitř vejdem každý zvlášť. Já zapředu rozhovor o nějakém výjimečném díle, které právě není v prodeji a které se jakoby chystám objednat a sotva se mi podaří zaměstnat zcela prodavačovu pozornost, Morniel lízne Stevense - samo sebou se rozumí, že míním za knihu zaplatit hned, jak se zlepší má finanční situace.

V takových věcech je Morniel bezkonkurenční. Ani jednou se nestalo, že by ho někdo podezíral, nebo dokonce, že by měl konflikt s policií. Samozřejmě, že za tyto služby musím zaplatit, tím, že dělám totéž i v obchodech s malířskými potřebami, aby si mohl Morniel doplnit zásoby plátna, barev a štětců, ale to mi nijak nevadí. Co mi vadí, je ta nekonečná nuda při jeho pojednáních a fakt, že mám výčitky svědomí, protože vím, že on se nechystá za získané zboží zaplatit nikdy. Utěšuju se alespoň tím, že za něj při první příležitosti zaplatím já.

"Stěží jsem natolik unikátní, jak by se zdalo," říkal toho dne. "Rodí se přece i jiní, s nemenším potenciálním talentem, než mám já, ale talent u nich zaniká, než má šanci dorůst do tvůrčí zralosti. Proč? Z jaké příčiny? Tady je nutné zanalyzovat roli, kterou hraje společnost..."

V tom okamžiku, kdy řekl slovo společnost, jsem to uviděl poprvé. Na stěně přede mnou se objevilo jakési purpurové vlnění, podivné blikající obrysy hranaté bedny s podivnými blikajícími obrysy postavy člověka, sedícího uvnitř. To vše bylo asi pět stop nad podlahou a připomínalo to různobarevné tepelné vlny. Takřka ve stejnou chvíli zjevení zmizelo.

Roční doba byla příliš pokročilá na nějaké tepelné vlny a co se týče optických klamů nebo iluzí - řekněme, že na ně nejsem náchylný. Možná, říkal jsem si, se jenom na stěně tvoří nová prasklina. Je třeba říct, že tento byt nebyl pro nějaký ateliér příliš vhodný - byl to běžný byt bez teplé vody a s průvanem, ale kterýsi z předchozích nájemníků nechal vybourat všechny příčky a udělal z něj jednu obrovskou místnost. Byt byl v horním patře, střecha zatékala, a tak byly stěny vyzdobeny liniemi a mapami po tekoucí vodě.

Ale kde se vzala ta purpurová barva? A proč zrovna obrysy člověka v bedně? Nebyl to až příliš promyšlený námět na jednu trhlínu? A kam se to všechno podělo?

"...ve věčném konfliktu s individualitou, která se dychtí prosadit," dokončil myšlenku Morniel. "A to nemluvím o tom..."

Uslyšeli jsme zvláštní hudební motiv - vysoké tóny střídající se jeden za druhým takřka bez intervalů. Potom se ve středu místnosti, tentokrát asi dvě stopy nad podlahou, znovu objevily purpurové obrysy bedny s člověkem uvnitř. Morniel spustil nohy na zem a vytřeštil oči.

"Co to..."

Zjevení opět zmizelo.

"Co... co se to děje?" vyrazil ze sebe. "Co to bylo?"

"Nevím," odpověděl jsem. "Ale ať je to cokoliv, zdá se, že se to snaží dostat k nám."

Znovu zazněl vysoký tón. Na podlaze uprostřed místnosti se objevila purpurová bedna. Přímě před našima očima předmět tmavěl a jako by se materializoval. Zvuk byl čím dál vyšší, přitom však slábl a nakonec, když se bedna stala neprůhlednou, ztlchl docela.

Dveře bedny se otevřely. Vylezl z ní člověk; oblečený byl do šatů podobných jakýmsi ovinovačkám.

Podíval se na mne a pak na Mornielu.

"Morniel Mathaway?" zeptal se.

"A... ano," připustil Morniel a couval při tom k ledničce.

"Mistře Mathawayi," řekl člověk z bedny. "Jmenuji se Glescu. Přivážím vám pozdrav naší doby z roku 2487."

Nikdo z nás nenašel nic příhodného, co by se na to dalo říct. Zvedl jsem se ze židle a postavil se vedle Mornielu, protože jsem pocítil neodolatelné nutkání být poblíž něčeho známého. Určitou dobu jsme všichni stáli bez hnutí a beze slova.

Rok 2487, pomyslel jsem si. Naší doby. Ještě nikdy jsem neviděl nikoho v takovém oděvu. Dokonce by se dalo říct, že jsem si nikdy ani nedokázal představit nikoho takto oblečeného, i když mám dostatečně bujnou fantazii. Ten oblek nebyl průhledný, ale ani se nedalo říct, že by byl zcela neprůhledný. Měnivě - to je ten správný termín. Různé barvy a odstíny se přelévaly jedna do druhé. Určitě v tom byla jakási harmonie, ale ne taková, na jakou bylo mé oko zvyklé. Sám cizinec, pan Glescu, byl zhruba stejné postavy jako já nebo Morniel a vypadal pouze o málo starší. Bylo v něm však něco - nazvěme to třeba rasou, jestli chcete, něco velkého a vznešeného. Civilizovanost, snad. Byl to nejcivilizovanější člověk, s jakým se mi dosud podařilo setkat.

Vykročil kupředu.

"Myslím," řekl zvláště zvučným a sytým hlasem, "že bych měl přikročit k osobitému ceremonálu dvacátého století - tedy k podávání ruky."

Učinili jsme tak - v souladu s osobitým ceremonálem dvacátého století jsme si podali ruce. Morniel, potom i já, oba velmi ostýchavě. Pan Glescu to provedl s neohrabaností farmáře z Iowu, který poprvé v životě ji čínskými hůlkami. Ceremoniál skončil a host stál, srdečně se na nás usmíval - přesněji řečeno, usmíval se na Mornielu.

"Jaká to chvíle, že ano?" řekl. "Jaká to historická chvíle!"

Morniel se zhluboka nadechl a já si uvědomil, že dlouhé roky, co se na schodišti nečekaně setkával se svými věřiteli, neuběhly nadarmo. Bystře se vzchopil a jeho mozek začal pracovat.

"Jak vám mám rozumět, když mluvíte o historické chvíli?" zeptal se. "Co je v ní tak zvláštního? A kdo jste vy?"

Vynálezce stroje času?"

"Já? Vynálezce?" pan Glescu se zasmál. "Ach ne, v žádném případě! Cestování časem bylo vynalezeno Antoinettou Ingeborgovou v roce... Po vaší epoše. Ale přece se teď nebudeme bavit o takových hloupostech, když mi zbývá jen půl hodiny času!"

"A proč právě půl hodiny?" zeptal jsem se. Ne snad, že by mě to zajímalo, ale musel jsem nějak připomenout svou přítomnost.

"Epidermidrom pracuje pouze po tuto dobu. Epidermidrom je... V podstatě je to zařízení, které mi umožňuje objevit se ve vaší době. Spotřeba energie je přitom tak velká, že cesty časem se povolují pouze jednou za padesát let. Právo na cestu se uděluje jako Gobelovka... Doufám, že jsem to řekl správně? Gobel - jmenoval se tak? Cena, kterou udělovali ve vaší době..."

Pochopil jsem jako první.

"Nobel! Mám za to, že mluvíte o Nobelovi? Nobelova cena!"

Radostně zazářil.

"Ano, ano. Takové cesty se udělují výzkumníkům - humanistům asi stejně, jako dříve Nobelovy ceny. Pro těchto padesát let jsem člověk, kterého rada vybrala jako nejoprávněnějšího... V takovém smyslu. Až do té doby tuto možnost dostávali pouze historici a ti ji promarňovali na starověkou Tróju, první atomový výbuch v Los Alamos, objevení Ameriky a tak podobně. Ale tentokrát..."

"Rozumím," přerušil ho Morniel chvějícím se hlasem (oba jsme se už dovětipili, že cizinec zná Mornielu). "A o co jde vám?"

Pan Glescu se zlehka uklonil.

"Umění. Můj obor je - historie umění. Mám úzkou specializaci..."

"Jakou?" Mornielův hlas už se nechvěl, naopak se stal až příliš hlasitým. "Jakou máte specializaci?"

Pan Glescu se opět zlehka uklonil.

"Vás, mistře Mathawayi. Myslím, že mohu bez obav prohlásit, že jsem ze všech odborníků žijících v naší době největší autoritou přes dílo Mornielu Mathawaye. Moje úzká specializace - to jste vy!"

Morniel zbledl. Pomalu došel k posteli a sklesl na ni, jako by ho nohy odmítly nést. Několikrát po sobě otevřel a zase zavřel ústa, ale nevydal ze sebe ani zvuk. Pak polkl, stiskl pěsti a znovu získal sebekontrolu.

"Chcete říct," zeptal se chraplavým hlasem, "že jsem ve vaší době známý? Až natolik známý?"

"Známý?... Vy, drahý mistře, vy jste víc než slavný. Jste jedním z nesmrtelných, pýcha lidstva. Jak jsem napsal - snad mohu doufat, že případně - ve své poslední knize >Morniel Mathaway - člověk, který, formoval budoucnost< - jen zřídka je možno o osobnosti říct..."

"Až natolik známý?" Mornielovi poklesla brada a chvíli připomínal rybu, která se právě chystá leknout. Až natolik?"

"Samozřejmě," ujistil ho pan Glescu. "A kdo je vlastně ten génius, jehož dílem se vlastně začíná výtvarné umění? Či kompozice a barevná škála dominuje naší architektuře posledních pět století, komu jsme zavázáni díky za vzhled našich měst, zdobnost našich sídlišť a v neposledním případě za oděv, který nosíme?"

"Mně?" zeptal se Morniel slabým hlasem.

"A komu jinému? Historie ještě nepoznala tvůrce, který by měl vliv na tak širokou oblast života a jehož dílo by si udrželo platnost po tak dlouhý čas. S kým bych vás mohl srovnat, pane, za takových podmínek? Koho z umělců bych mohl postavit do jedné řady s vámi?"

"Možná Rembrandta," namítl Morniel. Zdálo se, že se snaží pomoci. "Leonardo da Vinci?"

Pan Glescu se přezíravě usmál.

"Rembrandt a da Vinci v jedné řadě s vámi? Nemožné! Copak se mohou pochlubit vaší všestranností, vašim kosmickým rozmachem, záračnou schopností zobecnění? Jestliže chceme nalézt srovnatelnou osobnost, musíme se rozhlédnout za hranicemi výtvarného umění, možná v literatuře. Snad Shakespeare s jeho šíří, s jeho obrovským vlivem na pozdější anglický jazyk by mohl... I když, co Shakespeare," smutně pokýval hlavou. "Bojím se, že ani Shakespeare..."

"Ooo!" zasténal Morniel Mathaway.

"K čertu se Shakespearem!" řekl jsem, využívaje situace. "Neslyšel jste náhodou o básníkovi Davidu Dantzigerovi? Kolik z jeho díla přečkalo do vaší doby?"

"To jste vy?"

"Ano," řekl jsem entuziasticky. "David Dantziger, to jsem já!"

Pan Glescu pokrčil čelo, jak přemýšlel.

"Nějak se nemůžu upamatovat... Jaká je to škola?"

"Na to je několik názorů. Nejrozšířenější z nich tvrdí, že se jedná o antiimaginizmus. Antiimaginizmus nebo postimaginizmus."

"Ne," řekl po krátkém přemýšlení. "Jediný mně známý básník z vaší doby a z vaší části světa je Peter Tedd."

"Peter Tedd? Nikdy jsem o někom takovém neslyšel."

"To znamená, že ho ještě neobjevili. Ale prosím vás, abyste nezapomínali, že můj obor je historické výtvarné umění. Ne literatura. Je možné, že kdybyste si mohl pohovořit se specialistou na poezii vaší doby, vzpoměl by si na vaše jméno zcela bez problémů. Docela pravděpodobně."

Vrhl jsem pohled směrem k posteli a Morniel se na mě vítězně zašklebil. Bylo vidět, že už přišel úplně k sobě a vychutnával situaci. Každým pórem těla vstřebával rozdíl mezi sebou a mnou. Cítil jsem, že na něm nenávidím všechno, od hlavy až po boty. Proč jenom se Fortuně zachtělo usmát se na někoho takového, jako je Morniel? Na světě je tolik umělců, kteří jsou navíc i pořádnými lidmi, tak proč zrovna tenhle namyšlený nýmand?

Při tom všem ale část mého mozku horečnatě uvažovala. Skutečnost už zase prokázala, že pouze v historické perspektivě je možné ocenit ten či onen druh umění. Jen si vzpomeňte na ty, kteří byli velikány své doby a pak upadli ve všeobecné zapomnění - různí Beethovenovi současníci, například, se za svého života zdáli významnější než on, a nyní jsou jejich jména známá pouze odborníkům. Ovšem přesto...

Pan Glescu vrhl pohled na svůj ukazováček, kde se bez přestání zvětšovalo a zmenšovalo černé znaménko.

"Můj čas plyne rychle," řekl. "A přesto, že je to pro mne obrovské, nevýslovné štěstí, mistře Mathawayi, stát tady a moci se na vás dívat, odvažuji se obrátit se na vás s malou prosbou."

"Jistě," řekl Morniel a vstal z postele. "Jen si řekněte, co chcete, všechno můžete mít. Co byste si přál?"

Pan Glescu vzdychl jako člověk, který se konečně dostal k vratům ráje a právě miní zaklepat.

"Myslel jsem - jestli nemáte nic proti tomu - zdali bych mohl vidět dílo, na kterém právě pracujete. Víte, vidět obraz mistra Mathawaye ještě před dokončením, s nezastřelenými barvami..." zakryl si oči, jako by nevěřil, že se mu takové přání může kdy splnit.

Morniel udělal něco na způsob pukrlete a zamířil ke svému stojanu. Sundal přehoz.

"Zamyslím to nazvat," jeho hlas byl slizký jako naftový slajd v Texasu, "Beztvaré tvary č.29."

Pomalou a slavnostně otevřel pan Glescu oči a přistoupil ke stojanu.

"Ale to přece není vaše práce, mistře Mathawayi," řekl po dlouhé odmlce.

Morniel se k němu užasle obrátil a pak se znovu podíval na své plátno.

"Proč myslíte? Samozřejmě, že je to moje práce. Beztvaré tvary č.29. Copak ho neznáte?"

"Ne," odvětil pan Glescu. "Neznám a jsem za to osudu velmi vděčný. Nemáte něco... pozdějšího?"

"Ale to je moje poslední dílo," řekl Morniel trochu zaraženě. "Všechny ostatní jsem namaloval dříve." Ze stojanu vytáhl další plátno. "No dobře, a co třeba tohle? Jak se vám líbí? Nazval jsem to Beztvaré tvary č.22. Bezpochyby jedna z nejlepších věcí mého raného období."

Pan Glescu se zachvěl.

"Připadá mi to jako hadr na čištění palety."

"Přesně. To je moje technika - flek na fleku. Ale to byste přece měl znát, když jste takový odborník přes mě. A tady jsou Beztvaré tvary č..."

"Nechme už těch beztvarostí, mistře Mathawayi," přerušil ho pan Glescu. "Chtěl bych se podívat na některá vaše díla v barvě. V barvě a tvaru."

Morniel se poškrábal na zátylku.

"Už dost dávno nemaluju v plném koloritu... Snad jen... počkejte..." rozzářil se a z pod postele vytáhl staré plátno.

"Jedna z mála věcí, které se zachovaly z růžově kroupnatého období."

"Nedokážu si to vysvětlit..." zamyšleně si sám pro sebe bručel pan Glescu. "To přece není..." Ztichl a nechápavě pokrčil rameny, přičemž se jimi skoro dotkl uší - gesto, které nevyžaduje vysvětlení. Zná ho každý, kdo viděl kritika při práci. Jste-li malířem, jehož práci si právě prohlíží, je vám rázem vše jasné.

V té chvíli už Morniel horečnatě tahal jeden obraz za druhým. Každý z nich ukázal panu Glescuovi - jehož hrdlo se chvělo jako u člověka, který se snaží potlačit zvracení.

"Vůbec ničemu nerozumím," řekl Glescu, hledě upřeně na podlahu, zavalenou plátny. "Bezpochyby jsou všechny ty obrazy nakresleny před obdobím, kdy jste objevil svou originální techniku. Přesto bych očekával alespoň stopy práce génia, který se chystá pokořit svět. A..." nechápavě zakroutil hlavou.

"A co říkáte třeba na tohle?" zeptal se Morniel s dalším plátnem v ruce a už poněkud supící námahou.

"Nechtě toho!" Pan Glescu odsunul nabízený obraz oběma rukama. Znovu se podíval na svůj ukazováček a já viděl, že černé znaménko se zmenšuje a zvětšuje znatelně pomaleji.

"Zbývá mi už jen málo času a já stále nic nechápu. Pánové, dovolte, abych vám něco ukázal."

Vlezl do purpurové bedny a pak z ní zase vylezl s knihou v ruce. Koukali jsme mu s Manuelem přes rameno, když knihu otvíral. Stránky nebyly z papíru a při listování velmi tiše zvonily. Na titulním listě stálo:

ÚPLNÁ SBÍRKA OBRAZŮ MORNIELA MATHAWAYE
1928 - 1996

"Ty ses narodil v osmdvacátém?" zeptal jsem se.

Morniel přikývl.

"Dvacátého třetího května roku devatenáct set dvacet osm." A upadl v mlčení. Nebylo těžké uhodnout, o čem uvažuje a já provedl zpaměti rychlý výpočet. Šedesát osm let. Ne každému se podaří vědět, kolik toho ještě má před sebou. A když si to tak vezmem - osmašedesát let, to není zas tak špatné.

Pan Glescu otevřel knihu na straně, kde začínaly reprodukce.

Ještě dnes, když si na ten okamžik vzpomenu, se mi podlamují slabostí kolena. Byla to abstrakce v bujných barvách, ale taková, jakou bych si nedovedl ani představit. Veškerý náš současný abstrakcionismus byl ve srovnání s tím jako práce z mateřské školky.

Každý, kdo nebyl úplně slepý, musel být tím dílem nadšen, dokonce i ten, kdo pohrdal uměním v jakékoliv podobě.

Nejsem žádný uříkanec, ale při tom pohledu mi vstoupily slzy do očí. Každý, kdo má v sobě jen špetku smyslu pro krásu, by zareagoval stejně.

Ne tak Morniel.

"Tak tohle máte na mysli," řekl s ulehčením, jako člověk, který právě pochopil, co se od něj chce. "Proč jste to neřekl hned, že vám jde o díla v tomto stylu?"

Pan Glescu ho chytil za rukáv jeho špinavé košile.

"Chcete snad říct, že máte i taková plátna?"

"Ne plátna, ale plátno. Jediné. Namaloval jsem ho minulý týden jako experiment, ale výsledek mne neuspokojoval, a tak jsem ho daroval jednomu děvčeti dole. Chtěli byste ho vidět?"

"Ach ano! Velmi!"

"Výborně," řekl Morniel. Natáhl se ke knize, vzal ji z Glescuových rukou a bezděčným gestem ji odhodil na postel.

"Pojďme. Zabere nám to maximálně minutu nebo dvě."

Zaplavil mě neodbytný pocit, že se tu děje něco podezřelého, když jsme scházeli dolů po schodech. Pouze jedinou věcí jsem si byl zcela jist, tak jistý, jako že Geoffrey Chaucer žil dříve než Algernon Swinburne - ani jedno z děl, které namaloval, nebo byl schopen v budoucnu namalovat Morniel, se k reprodukci v knize neblížila ani na vzdálenost miliónu estetických mil. A věděl jsem, že i on, bez ohledu na své dřívější chvástounství a nevyčerpateľnou samolibost, si to velmi dobře uvědomuje.

O dvě patra níže se Morniel zastavil před jedněmi dveřmi a zaklepal. Žádný ohlas. Počkal dvě sekundy a zaklepal znovu. Zase nic.

"Čert aby to vzal! Není doma. A já vám tak chtěl ukázat tu věc!"

"Musím ji vidět," řekl pan Glescu velmi rozhodně. "Musím prostě vidět něco, co má v sobě aspoň stopy vaší budoucí vyzrálé tvorby. Ale můj čas končí a..."

"Víte co?" luskl Morniel prsty. "Anita má kočku a požádala mě, abych ji krmil, když je pryč, a dala mi klíč. Co kdybych zaběhl nahoru a přinesl ho?"

"Skvěle!" zaradoval se Glescu a pohlédl na svůj ukazováček. "Jenom bych vás prosil, abyste spěchal!"

"Bleskově!" ale když běžel ke schodům, Morniel zachytil můj pohled a naznačil mi v naší smluvené mimice, kterou jsme používali při našich > nákupech <, znamení: Věnuj se mu! Snaž se ho nějak zaměstnat!

Konečně jsem pochopil - kniha! Až příliš často jsem viděl Mornielu v akci a přesto jsem se nedomýšlel, že bezděčný pohyb, kterým knihu odložil na postel, byl všechno, jenom ne bezděčný. Morniel si ji prostě položil tak, aby ji mohl při nejbližší příležitosti stopit. Teď se žene nahoru, aby ji někam uschoval, a až se čas pana Glescua nachýlí, nebude prostě k nalezení.

Chytrák! Čertovský chytrák, dalo by se říct. A pak Morniel Mathaway začne tvořit díla Mornielu Mathawaye. Až na to, že je nebude tvořit.

Prostě je okopíruje.

Starý zvyk mne přiměl k tomu, abych otevřel ústa a začal mluvit.

"A co vy, pane Glescu. Taky malujete?" myslím, že to nebyl špatný začátek.

"Ach ne! Víte, když jsem byl malý chlapec, chtěl jsem se stát malířem - tak asi začíná každý kunsthistorik - a taky jsem stvořil pár pláten. Ale byly velmi špatné, prostě hrozné, a tak jsem pochopil, že psát o obrazech mohu mnohem lépe, než je malovat. A když se mi poprvé dostala do ruky kniha o životě Mornielu Mathawaye, bylo mi jasné, v čem je mé poslání. Rozumějte, nejen, že jsem dokonale chápal smysl jeho umění, ale i on sám se mi vždy zdál být člověkem, kterého bych rád poznal a oblíbil si... A právě to mě teď tak překvapilo. Není prostě takový, jakého jsem si ho

představoval."

"Tak to asi bude," přisvědčil jsem.

"Samozřejmě, historická perspektiva vždycky jeví sklon ke zveličování. Každá historická osobnost je vždycky obklopena jakousi aureolou romantiky. Přiznám se však, že v povaze mistra Mathawaye pozoruji jisté rysy, kterým teprve blahodárný vliv století může dodat... Promiňte, ale nebudu raději pokračovat. Vždyť vy jste jeho přítel."

"Skoro jediný na celém světě," řekl jsem. "Nedá se říct, že by si jich nadělal mnoho."

Při všem tom tlachání můj mozek pracoval a snažil se předpovědět budoucnost. Ale čím hlouběji jsem pronikal do situace, tím více jsem se do ní zaplétal. Samé paradoxy. Jak se mohl Morniel za pět set let proslavit svými obrazy, jestliže je sám poprvé v životě uviděl v knize, vydané po pěti stech letech? Kdo tedy nakreslil ty obrazy - Morniel Mathaway? Tak je to napsáno v knize a tak se to skutečně chystá udělat. Ale bude pouze kopírovat. A komu v tom případě patří originály?

Pan Glescu se smutně podíval na svůj prst.

"Můj čas prakticky vypršel."

Vydal se nahoru do schodů a já za ním. Vešli jsme do ateliéru a já se začal připravovat k bezvýslednému hledání knihy - nijak zvlášť šťastně, protože pan Glescu se mi docela líbil.

Knihy zmizela - postel byla prázdná. A ještě něco chybělo - stroj času a Morniel Mathaway.

"On utekl!" zabědoval pan Glescu. "A nechal mě tady! Zřejmě se dověděl, že stačí vlézt do bedny a zavřít za sebou dveře a stroj se sám vrátí do budoucnosti."

"V přetvařování je on mistr," řekl jsem hořce. K něčemu takovému bych se nikdy nepropůjčil, kdybych měl tušení...

"Bohužel, oklamal i mne a v téhle chvíli už zřejmě vypráví vašim současníkům nějakou velmi pravděpodobnou historku, kterou zdůvodňuje, proč je tam a vy tady. Je to pochopitelné - proč by se měl snažit tady, v dvacátém století, když může být známou a populární osobností ve vaší době?"

"Ale co udělá, jestli ho požádají, aby namaloval třeba jen jediný obraz?"

"Poví jim, že jeho životní dílo je skončeno a on nemá v úmyslu přidat k němu už nic významného. Je docela možné, že bude pořádat přednášky sám o sobě. Nemyslím, že by bylo nutné obávat se o jeho osud - on se umí o sebe postarat. Trápí mě ale, že jste tu uvázl. Máte naději na nějakou záchrannou výpravu?"

Pan Glescu smutně zavrtěl hlavou.

"Každý laureát musí před cestou podepsat revers v tom smyslu, že sám nese zodpovědnost v případě, že je návrat nemožný. Stroje se vysílají pouze jednou za padesát let a v té době bude jiný vědec potřebovat zúčastnit se rozbití Bastily, narození Buddhy nebo něčeho podobného. Uvázl jsem tu, přesně tak, jak to říkáte. Řekněte mi, je to velmi těžké, žít ve vaší době?"

S pocitem viny za jeho osud jsem ho poplácal po zádech.

"Není to zase tak hrozné! Samozřejmě, je třeba mít průkazy totožnosti - nevím, jak byste ho mohl získat ve svém věku. Možná, ale nejsem o tom moc přesvědčen, Imigrační úřad nebo něco takového vás uzná za něco jako přistěhovalec. Ovšem taky je může napadnout, že jste se tu vlastně dostal nelegálně..."

Jeho tvář zbledla.

"Můj bože! To je strašné!"

Ale v tu chvíli jsem dostal spásný nápad.

"Možná, že ne... Poslyšte, Morniel má průkaz totožnosti - asi před dvěma roky si hledal práci. A rodný list má v zásuvce stolu stejně jako jiné dokumenty. Proč byste se nemohl stát Mornielem? On si určitě nikdy nebude stěžovat, že se za něj vydáváte."

"Myslíte, že by to bylo možné? A co jeho přátelé, příbuzní..."

"Jeho rodiče už umřeli. Nemá žádného příbuzného, s kterým by udržoval kontakt. A kromě mne - jak jsem vám už ostatně říkal - ani žádné přátele." Hlubavě jsem si ho prohlížel od hlavy k patě. "Myslím, že byste se za něj klidně mohl vydávat. Necháte si narůst vousy a přebarvíte se na blond... To by se snad dalo. Ale zůstává jeden problém - čím si budete vydělávat na živobytí. Ve svém oboru - jako historik výtvarného umění se zaměřením na Mornielu Mathawaye - se v naší době neužíváte."

Zamyšleně se na mne podíval.

"Mohli bych zkusit kreslit. Vždycky jsem snil o tom, stát se malířem. Talentu sice moc nemám, ale znám různé výtvarné techniky a grify, o kterých nemají umělci vaší doby ani ponětí. Možná, že by to mohlo stačit, abych se dostal do takové třetí nebo čtvrté úrovně."

Ukázalo se, že to stačí. Až příliš. Nedostal se do třetí ani do čtvrté úrovně, ale rovnou do první. Pan Glescu - to je skutečný Morniel Mathaway, největší ze současných umělců - malířů. A pokud vím, tak i nejnešťastnější.

"Poslyšte, co se děje s těmi lidmi?" zeptal se mě po své poslední výstavě. "Vypadá to, jako by se všichni zbláznili. Proč mě tak chválí? Nemám přece ani unci talentu v těle! Ani jedno z mých děl není originál - všechna jsou jen napodobeniny. Zkoušel jsem namalovat něco, co by bylo opravdu moje, ale natolik jsem se celý život zaobíral Mathawayem, že jsem ztratil vlastní individualitu. Kritici se sice mohou zbláznit, ale podle mne jsou to všechno jen kopie."

"A kdo je tedy nakreslil, když ne vy?" zajímal jsem se.

"Mathaway, samozřejmě," odpověděl s hořkostí v hlase. "V naší době se učí, že časové paradoxy neexistují - přál bych vám, abyste si mohl přečíst všechny ty učené knihy, které zaplňují knihovny. Odborníci nás ubezpečují, že například není možné okopírovat obraz z následné reprodukce a obejít se tak bez originálu. A přitom přesně tohle dělám - i když kopírů jen po paměti!"

Nebylo by špatné říct mu pravdu - je to přece jen tak sympatický člověk, ve srovnání s tím podvodníkem Mathawayem,

a tak se trápí...

Ale není to možné.

Víte, on se skutečně poctivě snaží nekopírovat ty obrazy. Tak se na to soustředil, že vůbec odmítá přemýšlet o knize a bavit se o ní. Podařilo se mi dostat z něj jednu nebo dvě fráze. A víte, v čem je problém? On si ji nepamatuje - maximálně v hrubých rysech.

Není se čemu divit - on je tím skutečným Mornielem Mathawayem bez všech paradoxů. Ale kdybych mu řekl, že ty obrazy prostě maluje, tvoří je sám a nekopíruje po paměti, opustila by ho i ta poslední špetka sebedůvěry, kterou ještě má, a on by už v životě nic nenakreslil. Myslím, že je lépe, když sám sebe považuje za podvodníka, i když ve skutečnosti nic takového není.

"Zapomeň na to," říkávám mu často. "Dolary vždycky zůstanou dolary."

Přeložil Polaris